

**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ**

19

BAHAR 2005

• Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SÜİFD), hakemli bir dergi olup, yılda iki defa (Bahar/Güz) yayınlanır.

• Dergide telif, tercüme, makale, araştırma notu, tebliğ ve konferans metinleri, kongre, sempozyum, panel vb. tanıtımları, kitap, tez değerlendirmeleri, literatür incelemeleri, sadeleştirmeler, bilimsel röportajlar, çağdaş ve geçmiş ilim adamlarıyla ilgili tanıtımlar vb. yazılar yayımlanır.

• SÜİFD, tüm araştırmacılara açıktır. Bilimsel ölçütlere ve yayın ilkelerine uygun her çalışma dergide yayımlanabilir.

• Yayımlanacak yazılar 12 punto Times 1,5 satır aralığı standardında (resim, şekil, harita vb. ekler dahil) 30 sayfayı geçmemelidir. Bir yazanın aynı sayıda toplam sayfa sayısı 30'u geçmeyecek şekilde en fazla 2 makalesi yayımlanabilir. Hakemli çalışmaların dışındakiler (tanıtımlar, bilimsel röportajlar, biyografiler vb.) buna dahil değildir.

• Makalelerin 100–150 kelime arası özeti ve bu özeti iki dilde (Arapça ve bir Batı dilinde) çevirisi; yabancı dilde yazılan makalelerin ise Türkçe ile Arapça çevirisi verilir. Arapça bir makalenin Türkçe ve herhangi bir Batı dilinde özeti verilmelidir. Makale başlığının ise İngilizce çevirisi yapılır.

• Yazılar (tercümeler orijinal metinleriyle birlikte) üç nüsha halinde editöre teslim edilir. Bunlardan ikisinde yazarın tanıtıcı isim ve akademik unvan yer almaz.

• Makaleler en az iki hakemin incelemesinden geçtikten sonra yayımlanır.

• Yazıların bilimsel, hukukî ve dil yönünden sorumluluğu yazarlarına aittir.

• Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.

• Her sayının hakemleri o sayıda belirtilir.

Editör

Prof. Dr. Mehmet Bayyigit

Yayın Yürütme Kurulu

Prof. Dr. A.Turan Yüksel

Prof. Dr. Ahmet Yaman

Doç. Dr. M. Bahaüddin Varol

Yrd. Doç. Dr. Seyit Bahçıvan

Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Bahadır

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Çaycı

Arş. Gör. Dr. Huriye Martı

Arş. Gör. Dr. Muhiddin Okumuşlar

Arş. Gör. Fikret Karapınar

Arş. Gör. Lütfi Cengiz

Arş. Gör. Mehmet Harmancı

Arş. Gör. Doğan Kaplan

Danışmanlar Kurulu

Prof. Dr. Ünver Günay (Erciyes Üniversitesi),

Prof. Dr. Mustafa Fayda (Marmara Üniversitesi),

Prof. Dr. Bilal Kuşpınar (Mc. Gill University),

Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal (Ankara Üniversitesi),

Dr. İbrahim Kalın (Colloge of The Holy Cross, İSAM),

Prof. Dr. Ahmet Önkal, Prof. Dr. Hüsamettin Erdem,

Prof. Dr. Bilal Saklan Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu,

Prof. Dr. Mehmet Aydın, Prof. Dr. M. Ali Kapan

Prof. Dr. Mustafa Uzunpostalcı, Prof. Dr. İsmet Ersöz,

Prof. Dr. Süleyman Toprak Prof. Dr. Zekeriya Güler,

Prof. Dr. İ.Hakkı Sezer, Prof. Dr. Mehmet Bayyigit

Doç. Dr. Şahin Filiz, Doç. Dr. Fevzi Günüş,

Doç. Dr. Dilaver Güner Doç. Dr. A.Saim Antan,

Doç. Dr. Naim Şahin, Doç. Dr. Ahmet Yılmaz,

Doç. Dr. Bayram Dalkılıç,

Yrd. Doç. Dr. Seyit Bahçıvan,

Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Bahadır

İletişim Adresi

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

42090 Meram/KONYA

Tel-Fax: 0332.323 82 50-51 / 323 82 54

e-posta: ilahiyatdergisi@selcuk.edu.tr

ISSN: 1300 – 5057

baskı: sebat ofset matbaacılık Konya-0332 342 01 53

ALANYA MAHMÛD SEYDÎ KÛLLİYESİ

Ahmet ÇAYCI

Yrd. Doç. Dr., S. Ü. İlahiyat Fakültesi
Türk İslam Sanatları Öğretim Üyesi

Bu araştırmada Antalya İli, Alanya İlçesi'ne bağlı Mahmûd Seydî Köyü'nde bulunan ve aynı adla anılan câmi, zâviye ve türbe yapılarını incelemeye çalışacağız. Yapıların mimari, teknik ve süsleme özellikleri ortaya konduktan sonra Mahmûd Seydî'nin yaşadığı dönemle ilgili tarihî tespitleri bir araya getirerek, eserlerin ilk yapılış dönemleriyle ilgili bazı bulgular paylaşılacaktır.

Mahmûd Seydî Köyü, Alanya İlçesi'nin 25 km kuzeyinde, Toros dağlarının üzerinde, denizden yaklaşık 600 m. yükseklikte, ormanlarla kaplı alan içine kurulan eski bir yerleşim birimidir. Yakın tarihe kadar Onas¹ ismiyle anılan köy, antik dönemden kalan kalıntılar üzerine kurulmuştur. Köyün isminin yakın tarihe kadar Onas olarak adlandırıldığı hem Mahmûd Seydî Vakfiyesi'nde² hem de câmi ve zâviyeye ait belgelerde geçmektedir.

MAHMÛD SEYDÎ CÂMİİ

Câmi, Alanya İlçesi Mahmûd Seydî Köyü'nde bulunmaktadır. Yapım tarihi belli olmayan câminin Mahmûd Seydî tarafından yaptırıldığı kabul edilmektedir.

Câmi, köyün merkezinde meyilli bir arazi üzerinde yer almıştır. Câminin kaba yonu taştan yapılan beden duvarlarının zaman zaman yenilenecek son şeklini aldığı anlaşılmaktadır. Câminin özellikle taşıyıcı sistem ile örtü sisteminin ahşap malzemeden teşekkül etmesi, günümüze kadar büyük oranda tadilata gidilmesine neden olmuştur. Bu sebeplerden dolayı, yapının aslı unsurlarının çoğunun yenilendiği anlaşılmaktadır.

Câmi, güney-kuzey doğrultusunda uzanan plân özelliği sergilemektedir (Çizim 1-2). Dış duvarlarda tamamen taş malzeme kullanılmıştır. Üst örtüsü düz ahşap tavan üzerine kırma çatıdan meydana gelmiştir. Câminin kuzeydoğu köşesinde yer alan ve cephe duvarına 1.60 m. uzaklıktaki minare, yakın tarihte büyük oranda yenilenmiştir.

Câminin son cemaat mekânı olarak düzenlenen bölümüne doğu ve kuzey cephelerindeki kapılardan girilir. Harim kısmını kuzey ve batı cephelerden 'L' biçiminde kuşatan mekân yapıya sonradan ilâve edilmiş durumdadır.

Kuzey duvarı ortasındaki iki kanatlı ahşap kapıdan harime giriş sağlanır. Son onarımlarda kapı kanatlarını çeviren çerçeve iki renkli mermer ile yenilenmiş-

¹ Alanya'ya bağlı Onas isminin geçtiği bir diğer köy Torbalinas olarak ifade edilir. Torbalinas kelimesi, Türbeli + Onas isimlerinin birleşmesinin halk arasındaki söyleniş tarzıdır. Bu hususta bkz. İ. Hakkı Konyalı, *Alanya Tarihi*, İstanbul 1946, s. 342; S. Sakaoğlu, "Batı Alanya'daki Bazı Yer Adları Üzerine", *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri*, III, Alanya 2004, s. 124.

² Vakfiye metni ve tercümesi çalışmamızın ilerleyen bölümünde verilmiştir.

tir. Kapı kanatlarının yüksekliği 2.40 m. genişliği ise 1.78 m. dir. Kanatları dıştan çeviren pervazda 'C' biçimli motif ters-düz olarak çerçeveyi komple dolaşır. Kapı kanatları biri diğerinin kopyası durumundadır. Kanatlardaki parçalar taklit künde-kârî tekniğinde yapılmıştır. Kanatlarda yatay ve dikey hatların birbirini kesmesiyle oluşan altı adet yatay sıralı on iki adet panodan oluşan süsleme kompozisyonu yer almaktadır. Bu panolardan kaide ve tepede yer alan yatay ve dikey parçaların nöbetleşe verilmesiyle oluşan kompozisyon hâkimdir. Arada kalan panolar da ise iki çeşit motif yer alır; bunlar kare ve dört kollu yıldızlar ile adı geçen şekilleri dikey, yatay veya çapraz kesen hatlardan oluşmaktadır. Kanatları üstten çeviren ahşap kemerin köşelerine birer adet güllbezek yerleştirilmiştir. Kapı kanatlarının üzerinde yer alan 0.60 m. genişliğinde ve 1.78 m. enindeki dikdörtgen pano, kendi içinde iki dikdörtgen panoya dönüşmüştür (Resim 2). Pano-nun merkezinde birbirine bağlanan çok yapraklı 'S' biçimli kıvrım dallar ve güllbezekler dikkati çekmektedir (Resim 3). Giriş kapısı üzerinde iki adet kitabe yer almaktadır. Bunlardan ilki 1976 yılında köy halkı tarafından gerçekleştirilen onarım sırasında Latin harfleriyle yazılmış olan kitabedir. Osmanlıca olarak yazılmış bulunan ikinci kitabede şu bilgilere yer verilmiştir.

*İş bu vakfın perverî Sultân Alâeddîn tâbdâr Kıldı rahşende cihânın şâhı
Mahmûd pâydâr*

*Sâhten etrafı enverden müzeyyen kıldılar Pek şirin cûy-i mekân oldu ki
dilde yâdigâr*

*Tekke-i nâm Seyyidi Mahmûd kıldı dehrin âşikâr Teşnegân mütevellîsi cümle
huddâmlar pâydâr*

*Bin iki yüz elli iki sinnî'l-âfirîn sene fi 15 Cemâziye'l-ewel sene 1252 oldu
ahbâblanımız Evkâfına kıldı nazar (Resim 1).*

(Bu vakfı kuran parıldayan Sultan Alâeddîn'dir. Cihanın parlayan yıldızı Mahmûd'u payidar kıldı ve çevreyi nur içinde süsledi. Gönüllerde yadigâr kalan pek şirin mekân oldu. Mahmûd Seydî, Tekke'yi onun zamanında yaptı. Hizmete susamış mütevellîsi ve bütün hizmetçileri payidar kaldı. 15 Ağustos 1836 senesinde dostlarımız vakfına sahip çıktılar)

Harim, mihrap eksenine dik olarak uzanan dört sıra ahşap sütun ile beş sahna bölünmüştür (Çizim 1; Resim 4). Herhangi bir bütünlük arz etmeyen sahnin genişlikleri yaklaşık 2.30 ile 2.40 m. arasındaki ölçüler sergilemektedir. Harimin örtüsü yirmi adet ahşap sütun ile taşınmaktadır. Sütunlar 0.20x 0.20 m. ölçülerinde ve 0.15 m. yüksekliğindeki kaideler üzerine oturmaktadır. Kaideler, tahtalarla gizlenmiş durumdadır.

Yapının doğu, güney ve batı duvarlarında birbirine eşit ölçülere sahip bulunan dörder adet pencere açılmıştır. Alt kademedeki pencerelerin üzerine daha küçük ebatlı tepe pencereleri yerleştirilmiştir. Yapının duvarları son yıllarda yapılan onarımlar sırasında yenilenmiş, çimento harcı ile sıvanarak yağlı boya ile badana edilmiştir.

Giriş kapısının tam karşısında yer alan mihrap, mermer malzeme ile yenilendiği için asli özellikleri tamamen kaybolmuştur. Mevcut mihrap beyaz, siyah ve kahverengi mermerin nöbetleşe kullanılmasıyla şekillenmiştir.

Mihrabın hemen sağında 0.80 m. eninde 3.50 m. boyundaki ahşap minber bulunmaktadır. Minberde kapı kanatları mevcut değildir. Minberin cephesindeki aynalık panosuna "*Lâ ilâhe illâllah Muhammed Rasûlullah*" yazılı levha yerleştirilmiştir. Minber sövelerinin tepe noktaları hilâl formu motifle sonlanır. Taç kısmında ise palmeti anımsatan motif bulunur ki onun tepe noktasında yine hilâl formu motif tekrarlanmıştır (Resim 5).

Minberin yan aynalıklarında yatay ve dikey dikdörtgen parçaların birbirine geçmesiyle oluşan kompozisyon yer alır. Kompozisyonun kaide ve dikey bölümünde gülbezek motifleri dikkati çeker. Yan aynalık ile korkuluk panosu arasındaki kuşağa gülbezek ve şemse motifini çağrıştıran süsleme dizisi yerleştirilmiştir (Resim 6).

Korkuluk panoları ajur tekniğinde işlenmiş 'S' formu motiflerden oluşan süsleme kompozisyonuna sahiptir.

Harimin giriş kapısının sağ tarafında yer alan ahşap merdivenle yapının kadınlar mahfiline çıkılır. "U" şeklinde düzenlenen mahfil, ortadaki sahinlarda birinci, doğu ve batıdaki (bir ve beşinci) yan sahinlarda ise dördüncü sütun sıralarına kadar mihrap istikametinde uzanmaktadır. Kadınlar mahfilini taşıyan kirişler yan sahinlarda duvarlara, orta sahinde sütunlara oturmaktadır. Mahfilin ön kısmı ahşap korkuluklarla tahdit edilmektedir. Daha evvel minber korkuluklarında karşılaştığımız 'S' biçimli motifler ile onun üzerinde yer alan yıldız kompozisyonundan oluşan süsleme anlayışı mahfil korkuluklarına da hâkim bulunmaktadır. Câmînin örtüsü ile kadınlar bölümünün örtüsü ortak özelliklere haiz bulunmaktadır (Resim 7-8).

Dörtgen formu sütunların taşıdığı örtü sistemi, ahşap konstrüksiyona ait ana kirişler ve kirişlerin oturduğu yastıklar tahtalarla kaplanmış durumdadır. Bu kaplama işlemi sanki sütunların birbirine kemerlerle bağlanıyormuş izlenimi vermektedir. Harimin tavanı 0.20 m. genişlikte tahta parçalarının yan yana getirilmesiyle oluşan alttan kaplamalı ahşap tavan ile örtülüdür.³ Sütunlar arasında oluşan mekânların merkezine altı kollu yıldız motifleri yerleştirilerek bezeme yoluna gidilmiştir. Tahtalar arasındaki birleşme noktaları birbirini dik kesen çitalarla kapatılarak bezenmiştir.

Yapının hariminde ahşap malzemenin hâkimiyeti görülmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere, Mahmûd Seydî Köyü'nün etrafına hâkim durumdaki bitki dokusundan oluşan doğal manzara doğrudan câmînin malzeme ve süsleme unsurlarına da yansımış durumdadır. Ancak bu doğal duruma ters düşen etken; yapıdaki ahşap malzemelerin yüzeyi vernik ve koyu kırmızı renkli izolasyon malzemesi ile kaplanmış olmasıdır. Tamamen haşerelere karşı korunma amacıyla

³ Y. Önge, "XIX-XX. Yüzyıllarda Konya ve Çevresinde Değişik Bir Ahşap Süsleme", *Konya* (Hz. F. Halıcı), Ankara 1984, s. 129.

gerçekleştirilen bu uygulama, câminin doğal ve estetik görüntüsünü alt üst etmiş durumdadır.

Vakfiye:

Câmiye ait şu anda mevcut en eski belgeyi vakfiye oluşturmaktadır. Vakfiyenin düzenlenme tarihi 866H./1462M. senesine aittir. Vakfiye metninde, Onas ve çevresinin gelirlerinin tamamının Mahmûd Seydî vakfına ait olduğu ve buradan elde edilen hâsılâtın yarısının câmiye yarısının da zâviyeye tahsis edilmesi istenmektedir. Gelirlerin câmiye tahsis edilmesinin gerekçesi olarak; Cuma namazı ve beş vakit farz namazların kılınabilmesi için imam, hatip, müezzin ve vaizin istihdam edilmesi istenmektedir. Ayrıca bir kayyum (hademe), her namazın sünnetinin akabinde ihlâs-ı şerifi okuyacak bir kâri (okuyucu) ve her Cuma namazında Hz. Muhammed'in (S.A.V) rûhuna kelâm-ı mecîdi ve furkân-ı hamîdi okuyarak ibadeti tamam edecek, yine tüm meşâyıha, tüm geçmiş emirler, tüm mümin ve müminâta, tüm müslim ve müslimâta dua edecek bir duacının bulunması şart koşulmuştur. Bunların dışında câminin başlı başına bir sorumlusu, aksayan kısımlarını ikmal edecek birisi, bir kâtibi, bir toplayıcısı, bir süpürgecisi, bir loğkeşi(damına bakan kimse)nin bulunması ve fizikî bakımdan aksayan kısımların ikmal edilmesi istenmektedir.⁴

Kânûnî Sultan Süleyman dönemine ait İlyazı Defterinde Onas Köyü'ne bağlı mahalleler ile burada yaşayan nüfus miktarları kaydedilmiştir. Onasa bağlı mahalleler; Dere Mahallesi 23 kişi, Koyak Mahallesi 24 kişi, Kayabaşı Mahallesi 42 kişi, Üçbeyler Mahallesi 24 kişi, Şeyh Ali, Haydar ve Seyyidî Mahallesi 45 kişi, Yakuplar 97 kişi, Seyyidîler 14 kişi, Tekebeleni 45 kişi, Kargalar 40 kişi, Hurşitler 84 kişi, Köseliler 16 kişinin Toros dağlarındaki iskâna elverişli arazi probleminden dolayı, birbirinden bağımsız mahalle tarzındaki yerleşim yerlerinin hepsi bir köye bağlı olarak yönetildiği anlaşılmaktadır.⁵

1116H./1704M. tarihli hüccette Mustafa İbn Ubeydullah'ın mütevellî sıfatıyla mahkemeye başvurarak Onas Köyü sakinlerinden Seyyid Ahmed Çelebi İbn Mahmûd'un ödemesi gereken kira bedelini ödemediği için mahkemeye müracaat edilerek durumun düzeltilmesi istenmektedir.⁶

İstanbul Başbakanlık Arşivi, 1118H./1706M. tarihli ve 4 numaralı vakıf defterinde ise vakıf mütevellisinin ismi Seyyid Ahmed olarak geçmektedir.⁷

Vakıflar Genel Müdürlüğü 462 numaralı defterde, 1185H./1771M. tarihinde Mehmed Halîfe, Mahmûd Seydî Câmî-i Şerîfi'nin imamı olarak görev yapmıştır.⁸

⁴ Vakfiye Metni ile Türkçe Tercümesi çalışmanın Ekler kısmında verilmiştir. Bu hususta ayrıca bkz. İ. Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 341-342.

⁵ İ. Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 341.

⁶ Bu belge araştırmamızın son kısmında transkripsiyonuyla birlikte verilmiştir. Belge, Alanya'da yaşayan bir aile tarafından Prof. Dr. Mikail Bayram Bey'e değerlendirilmek üzere verilmiştir. Belgenin varlığından bizi haberdar eden Sayın Prof. Dr. Mikail Bayram'a teşekkür etmek isterim.

⁷ İ. Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 345.

⁸ İ. Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 342.

Câmi giriş kapısı üzerindeki 1252H./1836M. tarihli tamir kitabesine göre, câminin vakfiyesinin 1252H./1836M. yılında teşekkül ettiği ve vakfiyenin kurucusu olarak Sultan Alâeddîn gösterilmektedir. Bundan da önemlisi Sultan Alâeddîn ile Mahmûd Seydî'nin çağdaş oldukları ve aynı dönemde yaşadıkları vurgulanmaktadır. Bu bilgiler, tarihin seyrine uymayan bilgilerdir. Çünkü, Sultan Alâeddîn Keykubât'ın sultanlık dönemi, bilindiği üzere, 1219-1236 yılları arasında gerçekleşmiştir. Mahmûd Seydî'nin yaşadığı dönem, araştırmanın ilerleyen kısımlarda da görüleceği gibi, XIV. yüzyılın ilk çeyreği olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla yukarıda kitabe bilgilerinin halk arasında yaşayan genel kanaatin kitabeye dönüştürüldüğünü düşünmek istiyoruz. Zira bugün bile, Mahmûd Seydî Köyü halkı ile yaptığımız mülâkatlarda câminin Alâeddîn Keykubât dönemine ait olduğu yönünde görüşler mevcuttur.

İstanbul Başbakanlık Arşivi'nde yer alan, 6475 numaralı belgede, 1271H./1854M. senesinde, Mahmûd Seydî soyundan Ali b. Abdurrahmân ve kardeşi Mustafa b. Abdurrahmân'ın berat yenileme talepleri yer almaktadır.⁹

Değerlendirme:

Ahşap sütunlu câmilerin kaynağını, Anadolu dışında, özellikle Türklerin eski yurtlarında aramak gerekir. K. Otto-Dorn ve A. Kuran'a göre; İslâmiyet'i kabul eden Türk boyları, ahşap sütunlu câmi inşa etme ihtiyacı hissetmişlerdir.¹⁰ X-XII. yüzyıllara ait Kurut, Oburdan Hivye Mescid-i cumalarında ortaya çıkan ahşap sütunlar,¹¹ bu görüşü destekler mahiyettedir. Aynı sütun tasarımının Anadolu'daki akisleri ise Afyon Ulu (1272)¹², Sivrihisar Ulu Câmii'nde (1273-74)¹³ mevcuttur. Ahşap sütunlu câmilerde genellikle derinlemesine sıralanan bir yöneliş ortaya çıkmaktadır.

Ahşap sütunlu câmilerin yoğun olarak yer aldığı uygulama örnekleri XIII-XIV. yüzyıllara ait Ankara çevresinde sıklıkla görülürken, Karamanoğulları dönemine ait; Yollarbaşı (İlisra) Ulu (14.yy.) ve Meram (1402-24) câmilerini de aynı grupta incelemek mümkündür. Karamanoğlu eserlerinin taşrada yer alan örneklerinde bol miktarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Bu sebeple, Karamanoğlu dönemine ait eserlerin örtü sistemleri oldukça sık aralıklarla yenilenmek zorunda kalmıştır. Hemen hemen her eserde mevcut durumdaki tecdit veya tamirle birlikte ortaya çıkan yapıların aslının kaybolması meselesi, dönem eserlerinin tasnif ve tespitindeki güçlüklerin temel sebebidir.

Mahmûd Seydî'nin şeyhi olan Seyyid Hârûn Velî'nin Seydişehir'de yaptırdığı câminin plânına baktığımız zaman, mihrap duvarına dik uzanan üç sahninli

⁹ İ. Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 342.

¹⁰ K.Otto-Dorn, "Seldschukische Holzsäulen Moscheen in Kleinasien", *Aus der Welt des Islam. Festschrift für Ernst Kühnel*, Berlin 1959, s. 84; A. Kuran, "Anadolu'da Ahşap Sütunlu Selçuklu Mimarisi", *Malazgirt Armağanı*, Ankara 1972, s. 181

¹¹ B. Denike, "Batı Türkiستانda Ahşap Oymalı Birkaç Abide," (Çev. A. Osman Uysal), *Vakıflar Dergisi*, XX (1986), s. 29-30.

¹² S. Göncer, "Ulu Camii", *Taşınar*, 5/53 (1937), s. 68-72.

¹³ K. Otto-Dorn, "Die Ulu Dschami in Sivrihisar," *Anadolu (Anatolia)*, IX (1965), s. 161.

harim şemasının uygulandığını görürüz. Her ne kadar Seyyid Hârûn Vefî Câmii'nde üç sahnalı plân şeması uygulanmış olmasına karşın, ahşap sütunlu câmiler kategorisinde bulunmasıyla, Mahmûd Seydî Câmii ile benzerlik sergilemektedir.

Süsleme bakımından Anadolu Selçuklu ve Beylikler döneminin künde-kârî, oyma vb. teknikler ile oluşturulan geometrik ve bitkisel süsleme kompozisyonları, XIX-XX. yüzyıllarda Konya ve çevresinde yeniden yoğunluk kazanmıştır. Selçuklu süsleme motiflerinin, batı kökenli Barok ve Rokoko süsleme ile birleştirilmesiyle, "Selçuklu Rönesansı" olarak adlandırılan süsleme çeşidi ortaya çıkmıştır.¹⁴ XIX. yüzyılda yapılan mihrap ve minberler, bu sentezi yansıtan önemli örneklerdendir. Nitekim; Ilgın Yukarı Çiğil Fazıl Câmii (15. yy?) mihrabı, Konya Altınekin (Zıvanık) Ali Paşa Câmii (1854) mihrabı ile Karaman Ömer Ağa Evi'nde¹⁵ (1840) görülen süsleme örnekleri ile Mahmûd Seydî Câmii'nde görülen unsurlar arasında benzerlikler yakalamak mümkündür. Çünkü yukarıda zikredilen eserler, XIX. yüzyıl süsleme özelliklerini bulduran eserlerdir. Mahmûd Seydî Câmii'nin 1252H./1836M. yılında yapılan tamirat sırasında, câminin büyük oranda yenilendiği, kapı kanatları ve minberin de bu döneme ait olduğunu düşünmek gerekir. Câminin sadece minber ve kapı kanatları ile sınırlı kalmayıp, harim kısmının da yenilenmiş olması mümkündür.

MAHMÛD SEYDÎ ZÂVİYE VE TÛRBESİ

Türbe ve zâviye binası köyün güneyinde meyilli bir arazide inşa edilmiştir. Yapı, mezarlık sahası içinde yer almıştır. Mahmûd Seydî Câmii ile zâviye ve türbe binası arasında yaklaşık 300 metrelik uzaklık bulunmaktadır. Yapıların inşa tarihini belirtir herhangi bir kitabe mevcut değildir (Resim 9).

Yapı, doğu-batı ekseninde (arazinin eğiminden dolayı) şekil almıştır. Bu yapılar doğudan batıya doğru; türbedar odası, zâviye ve türbe tarzında sıralanmaktadır. Yapı, moloz taş malzemeden oluşan duvar örgüsü ve bu örgüyü yatay hatların böldüğü duvar biçiminden meydana gelir. Yapıların üst örtüsü, yekpare, kırma çatı ile örtülüdür. Yapının dıştan dışı 6.70x17.25 m. boyutludur (Çizim 3).

Yapının doğu kısmında türbedar bölümü bulunur ki iki kısım olarak tasarlanmıştır. İki ahşap hatıl ile taşınan önü açık bölüm ile onun güneyinde yer alan odadan teşekkül eden odanın ölçüleri 2.03 x 2.45 m. ebatlarındadır. Odanın güney duvarının ortasına ocak olarak açılan niş ile güney duvarın batı köşesine yerleştirilen dolap dikkati çekmektedir. Odanın doğu ve güney duvarlarında birer pencere sayesinde iç mekâna ışık temin edilmektedir. Mekânın üst örtüsü, ahşap hatılları alttan tahta kaplamalı düz tavan biçiminde düzenlenmiştir.

Sıralamada ikinci bölümünü zâviye kısmı oluşturmaktadır (Resim 10). Yapının kuzey doğu köşesindeki kapı ile mekâna giriş sağlanır. Zâviyenin giriş kapısının üzerinde 1141H./1728M. senesi yazılıdır ki bu tarih tamir tarihidir. Zâviyenin ölçüleri 4.96 x 5.25 m.dir. Yapının güney duvarının ortasında sade bir mihrap ve onun her iki tarafında birer pencere mevcuttur. Zâviyenin batı duvarındaki pen-

¹⁴ Y.Önge, a.g.m., s. 132.

¹⁵ H. Karpuz, "Karaman'da Eski Türk Evleri", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları*, Ankara 1992, s. 60.

cere ise dua penceresi olarak tasarlanmıştır. Duvarlar sıvanarak badana edilmiştir. Batı duvarının ortasındaki kapı ile türbeyle bağlantı sağlanmaktadır. Zâviyenin tavanı ahşap hatılları alttan kaplamalı tavan anlayışı ile düzenlenmiştir. Tahtaların bitişme çizgileri çıtalarla kapatılmıştır.

Zâviyenin batı duvarındaki kapıdan türbeye geçilir. 5.05x6.80 m. ölçülerindeki türbenin güney ve kuzey cephelerinde ikişer; doğu (dua penceresi) ve batıda ise birer penceresi bulunur. Türbenin zemini tahta ile döşenmiştir. Türbenin kuzey duvarına yakın olan kısmına 1.90x3.50 m. ölçülerindeki ahşap sanduka yerleştirilmiştir (Resim 11). Duvarlar sıvanarak badana edilmiştir. Mekânın tavan örtüsü ahşap hatılların alttan kaplandığı düzeneğe uygun biçimde kapatılırken, tahtaların bitişme çizgilerinde çıtalarla oluşan düzenek yer alır. Tavanın ortasından 0.10 m. dışarı doğru çıkıntı teşkil eden sekizgen formlu tavan göbeği sarkmaktadır. Göbeği oluşturan ahşap çıtaların alt uçları yivlenmiş durumdadır.¹⁶ Tavan göbeği birbirini dik kesen çıtalarla karelere bölünmüştür. Tavan göbeğinin merkezine meşe yaprağına benzeyen bitkisel motif yerleştirilmiştir (Resim 12).

Değerlendirme:

Vakfiyede, câmi ve zâviyenin gelirleri yarı yarıya paylaşılacak istenmektedir. Câmi ve zâviyenin ihtiyaçlarının giderilmesi için sorumlu, hizmetli, kâtip, süpürgeci, loğkeş (dam bakıcısı), türbedar gibi şahısların görevlendirilmesi arzu edilmektedir. Zâviyeyle ilgili detayda; gelen ve gideninin (ziyaretçisinin) çok olduğu, mübdi'(bid'at eden)lerin üç günden daha fazla kalmaması ve bid'at etmeyenlerin istedikleri kadar kalabilecekleri ifade edilmektedir. Böylece vakıftan elde edilen gelirlerin görevlilere, yolcu ve misafirlere sarf edildiği anlaşılmaktadır.

Vakfiye dışında yapının geçirdiği tamirlerin tamamı hakkında bilgi sahibi değiliz. Ancak 1114H./1728M. yılında tamir edildiği giriş kapısı üzerindeki kayıttan anlaşılmaktadır.

Zâviyenin yeri hususunda bazı sorunları ele almanın yararlı olacağı kanaatindeyiz. Bunların başında, mevcut zâviye yapısının Mahmûd Seydî Köyü mezarlığı sınırları içinde bulunması, adı geçen yapının bir zâviyeden öte türbe yapısı olabileceğini akla getirmektedir. Bu ihtimali destekleyen en önemli delil, vakfiyede geçtiği şekliyle zâviyeye misafir kabul edilmesidir. Misafir kabul edilen ve hatta misafirlerin üç gün süreyle ağırlandığı bir zâviye binasında mutfak ile birlikte bazı müştamilâtın bulunması kaçınılmaz bir durumdur. Fakat bugünkü mevcut yapıda, bu türden yapılar grubunun bulunmadığı, sadece zâviye kısmıyla türbedar odasının varlığı dikkati çekmektedir. O zaman vakfiyede ifade edilen özellikleri yerine getirecek zâviye binasının yerini, başka bir mekânda, büyük olasılıkla, bugünkü câminin yakınındaki alanda aramak gerekecektir. Günümüzde câminin etrafında bu mekânı destekleyecek herhangi bir bakiye bulunmamaktadır.

Karamanoğlu dönemine ait zâviye örnekleri azımsanmayacak oranda günümüze kadar intikal edebilmiştir. Ürgüp Damse Köy Taşkınpaşa Tekkesi

¹⁶ O. N. Dülgerler, *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi*, (İTÜ Fen Bil. Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 1995, s. 163.

(XIV.yy), Karaman Karabaş Velî Tekkesi (1464-1467) iç avlulu ve eyvanlı örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁷ Ereğli'de bulunan Şeyh Şehâbeddîn Sühreverdi Zâviyesi (1393) mescid, türbe ve kazılarla tespit edilen zâviye bölümüyle karmaşık bir yapı hüviyetindedir. İki odadan teşekkül eden Konya Ebû İshâk Kazerûnî Türbe ve Zâviyesi (1418) belki de Mahmûd Seydî Zâviyesi'nin benzerini teşkil etmektedir.¹⁸

Ma hmûd Seydî'yle ilgili Tarihî Açıklamalar:

Ortaçağ Türk siyasî ve sosyal tarihini şekillendiren unsurların başında bugünkü söyleniş tarzıyla sivil toplum kurumları, o günkü tabiriyle 'Gâziyân-ı Rûm', 'Ahîyân-ı Rûm', 'Abdâlân-ı Rûm' ve 'Bâciyân-ı Rûm'¹⁹ olarak adlandırılan sosyal dayanışma müesseseleri yer almıştır. Bu sosyal zümrelerin içinde en çok görev ifa eden ise, 'Abdâlân-ı Rûm' olarak adlandırılan grup olmuştur. Gâziyân-ı Rûm olarak ifade edilen grup meselenin askerî boyutuyla ilgili faaliyet gösterirken, sosyal olaylarda Abdâlân-ı Rûm ekibi görev almıştır. Bunlar, Anadolu'nun İslâmlaşması ve Türkleşmesinde oldukça etkin görev üstlenmişler ve zâviye olarak adlandırılan mekânları kullanmışlardır.²⁰ Çünkü tarihin nesnel veri kaynaklarını oluşturan mimari yapılar arasında hayli örnekleri yer alan zâviye ya da daha sonra tekke olarak adlandırılan yapı gruplarının mevcudiyeti bunun bariz delilini teşkil etmektedir. Zâviyelerde oturan şeyhler, sadece engin bilgileriyle çevresindeki halk kitlelerini aydınlatmakla kalmayıp, aynı zamanda yoksul ve yolcuların yemek, barınak gibi ihtiyaçlarını karşılayan sosyal dayanışma ve hizmet merkezi olmuşlardır. Bunların örnekleri bir hayli çok olmakla birlikte, Seyyid Hârûn Velî ve onun müridleri arasında bulunan Mahmûd Seydî ile Seyyid Bayrâm gibi isimler Akdeniz çevresinde irşat faaliyetlerinin birer temsilcileri olarak görev ifa etmişlerdir. Bu gönül dostları gittikleri ya da yerleştikleri mekânlarda o kadar çok itibar görmüşler ki, o yerleşim yerleri onların isimleriyle özdeşleşecek kadar ileri aşamalara ulaşmış durumdadır. Bu durum sadece yukarıda zikredilen isimler ile sınırlı olmayıp, zikredilen dönem sosyal tarihine baktığımız zaman bunların sayılarının yüzlerle ifade edildiği görülür.²¹

Ö. Lütfi Barkan'ın yapmış olduğu tasnife baktığımız zaman dervişlerin hizmet alanının üç türlü olarak gerçekleştiği görülür. Buna göre, 1-Köy kurmak ve zâviye açmak suretiyle; burada esas olan dervişlerin öncelikli görevi harap ve metruk bir alana yerleşerek orayı yeniden iskâna açmak ve fakir halkın ihtiyaçlarını karşılamak üzere zâviye tesis etmektir. 2-Ticaret yolları üzerindeki ıssız mahal-

¹⁷ O. N. Dülgerler, a.g.t., s. 318.

¹⁸ O. N. Dülgerler, a.g.t., s. 320.

¹⁹ *Aşık Paşaoğlu Tarihi*, (Haz. N. Atsız), İstanbul 1992, s. 165.

²⁰ S. Eyice, "Zâviyeler ve Zâviyeli-Camiler", *İ. Ü. İktisat Fakültesi Dergisi*, S. XXIII, İstanbul 1963, s. 25; A. Y. Ocak, "Zâviyeler", *Vakıflar Dergisi*, XII, (1978), s. 254.

²¹ Örneğin sadece Ahmed Yesevî'nin müridlerinin sayısı binlerle ifade edilmektedir. Bu hususta bkz. F. Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1991, s. 34. Yukarıda zikrettiğimiz Seyyid Hârûn Velî ve onun müridi durumundaki Mahmûd Seydî'nin Ahmed Yesevî ekolünden geldiği bilinmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz., A. Ayaz, *Makâlât-ı Seyyid Harun Veli*, Konya 1970; A. B. ŞeyhMusa, *Makâlât-ı Seyyid Harun*, (Hz. C. Kumaz), Ankara 1991.

lere, geçitlere veya derbentlere zâviyeler ve hanlar kurmak suretiyle yolcuların can ve mal güvenliğiyle birlikte yiyecek, içecek ve barınma ihtiyaçlarını karşılamaktır. 3- Sınır boylarındaki yerleri meskûn hale getirerek iskâna açmaktır.²² Saydığımız bu sınıflamadan iki madde Mahmûd Seydî'nin yaşam ve hizmet anlayışıyla uygunluk ortaya koymaktadır. Mahmûd Seydî, Antik Onas kalıntıları üzerine yerleşerek orayı yeniden iskâna açmış ve ibadet mekânıyla birlikte zâviyesini inşa etmiştir. Vakfiyede ifade olunduğu üzere, bu zâviyede fakir ve yoksullarla birlikte yolculara da hizmet ettiği açıktır. Bu yönüyle Abdâlân-ı Rûm tanımlamalarına tamamen uygunluk sergileyen misyonu yerine getirmiştir.

Mahmûd Seydî'nin yaşadığı döneme ışık tutacak önemli vesikalardan birisi vakfiye belgesidir. Bunun dışında arşivlerde geçen belgelerle, menâkıbnâmelerde yer alan bilgileri bir araya getirerek aydınlanmaya çalışırsak: Öncelikle vakfiyenin Alanya Emiri Kılıçarslan Bey zamanında kaleme alındığı açık seçik bir durumdur. Vakfiyede yer alan "Emirlerin emiri, haseb (şeref) ve neseb (soylu) sahibi, dinin reisi gibi sıfatlarla tavsif edilen Kılıçarslan Bey'in hakkında bazı ayrıntılar şöyledir: Kılıçarslan Bey, kayıtlarda Alâiye Beyi Lütfi Bey'in oğlu olarak geçmekte iken, aşağıda tercümesi sunulan vakfiyede babasının adı Ali Bey olarak verilmiştir. Ali Bey ismi muhtemelen yanlış yazılmış olmalıdır. Çünkü hemen hemen tüm kayıtlarda Kılıçarslan'ın Lütfi Bey'in oğlu olduğu âşikârdır.²³ Kılıçarslan, Alanya Beyi iken Gedik Ahmet Paşa yönetimindeki Osmanlı ordusu Alanya Kalesi'ni muhasara eder. Bunun üzerine savaşın yarar sağlamayacağını beyan eden kale halkı, Gedik Ahmed Paşa ile görüşmek istediklerini Kılıçarslan'a bildirdiler. Kılıçarslan onları, istedikleri gibi davranabilecekleri hususunda serbest bırakır. Görüşmeler sonunda kale, 876H./1471M. yılında Osmanlılara teslim edilirken,²⁴ Kılıçarslan buradan alınarak, Fatih Sultan Mehmed'in huzuruna getirilir. Fatih Sultan Mehmed, Kılıçarslan'a hil'atlar vererek Gümülcüne Kalesi'ne gönderilmesini sağlar. Bir müd-

²² Ö. L. Barkan, *Kolonizatör Türk Dervişleri*, İstanbul, s. 35-51; İ. Erdem, "Alanya'da Kolonizatör İki Türk Dervîşi: Mahmud Seydi ve Şeyh Zekeriya", *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri*, III, Alanya 2004, s. 240-41.

²³ Kılıçarslan'ın dedesi Alanya beylerinden Savcı Bey, babası ise Lütfi Bey'dir. Lütfi Bey tarihine katkıda bulunacak önemli bir belge olan mezar taşı, Bursa Türk İslam Eserleri Müzesi, 67 numaralı envantere kayıtlı bulunmaktadır. Lütfi Bey'in vefat tarihi 1453 olarak kabul edilmektedir. Şahidenin kitabesinde Lütfi Bey'in kabrinin damadı tarafından 857H./1454 M. tarihinde tamir ettirildiği kaydı bulunmaktadır. Yerine oğlu Karaman Bey geçmiştir. Karaman Bey'in kardeşi olan Lütfi Bey hem kardeşine hem de Osmanlılara ihanet etmiştir. Lütfi Bey, Karaman Bey'den görevi devir aldıktan sonra kızını Vezir Rûm Mehmed Paşa (Fatih'in Vezirlerinden olup Karaman topraklarını Osmanlılara kazandırmıştır) ile evlendirmiş ve vefatından sonra oğlu Kılıçarslan Bey, yönetimi devralmıştır. Lütfi Bey'in mezarının niçin Bursa'da bulunduğu sorusu cevaplandırmanın zorluklarıyla birlikte, bölgesinde zuhur eden siyasî kargaşadan kurtulmak ya da Karamanoğulları ile arasındaki sorunlardan dolayı Bursa'ya sığındığı düşünülebilir. Lütfi Bey ve Alanya Tarihi konusundaki bilgiler için bkz., G. Kürkman-Ö. Diler, *Alâiye Paralan*, İstanbul 1981, s. 24-27; N. Demir, "Tarihte Alanya Büyükleri", *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri*, III, Alanya 2004, s. 234. Mezar taşı için bkz., D. Karaçağ, *Bursa'daki 14-15. Yüzyıl Mezartaşları*, Ankara 1994, s. 34-5.

²⁴ Evliya Çelebi, *Tam Metin Seyahatnâme*, 9-10, İstanbul 1993, s. 27.

det burada ikamet eden Kılıçarslan, daha sonra Gümülcüne Kalesi'nden Mısır'a kaçarak (877H./1472M.) hayatının kalan bölümünü burada devam ettirmiştir.²⁵

Yine vakfiyede yer alan "Seydî Mahmûd'un vefatından sonra türbedara ödeme yapılmasının" istenmesi, vakfiyenin tescil tarihi olan 866H./1461M. senesinde Mahmûd Seydî'nin hayatta olduğu kanaati doğurmaktadır. Diğer taraftan, yine vakfiyede ifade olunan "Allah, Onun azîz rûhunu takdir etsin" ibaresiyle Mahmûd Seydî Câmîi'nde okunan Kur'an tilâvetlerinin başta Hz. Muhammed'e olmak üzere geçmiş şeyhlere ve Mahmûd Seydî'nin rûhuna bağışlanması talebi; Mahmûd Seydî'nin bu tarihte ölmüş olduğunun işaretleri olmalıdır.

Mahmûd Seydî'nin yetiştiği çevreyle ilgili Seyyid Hârûn Velî Menâkıbnâmeleri'nde kısa bir bilgi yer almaktadır. Seyyid Hârûn Velî, Horasan bölgesinde yaşayan emirlerden biridir.²⁶ Seyyid Hârûn Velî, Ahmet Yesevî'nin tasavvufî görüşlerini benimsemiş, Anadolu'ya doğru yola çıkmış ve bugünkü Seydişehir yakınlarındaki Küpe Dağı eteklerindeki antik "Vervelid" kentini kendine mekân seçmiştir. Seyyid Hârûn Velî'nin talebeleri arasında Mahmûd Seydî adında bir öğrencinin ismi geçmektedir. Seyyid Hârûn hastalanıp sekerât halinde iken; Mahmûd Seydî'nin Alanya'ya, Zekerîyya Baba'nın Manavgat'a gitmelerini ve orada ilim meşalesini yakmalarını talep etmiştir.²⁷

Mahmûd Seydî'ye 'Seyyid' unvanı verilmiş olması bazı ipuçlarının aydınlatılmasını zorunlu kılmaktadır. Bunlardan ilki, Seyyid unvanının Peygamber soyundan gelenlere verildiği âşikârdır. Seyyid Hârûn Velî'nin, Seyyid nesebinden olduğu bilinen bir durumdur. Mahmûd Seydî de, Seyyid Hârûn Velî'nin talebesi olduğu ve de aynı zamanda Hârûn Velî ahfadından olduğu sonucu çıkarılabilir.

Mahmûd Seydî'nin ismi, Konya'nın Hadim İlçesi Dedemli Kasabası'nda medfun bulunan Seyyid Bayrâm'la ilgili menkıbede geçmektedir. Konuyla ilgili H. Özönder şu bilgileri aktarmaktadır; "*Seyyid Bayrâm, kızını Alanya'da oturan yörenin ünlü şahsiyetlerinden Mahmûd Seydî ile nikahlamıştır. Kızının babasının elinden inâbe aldığı, Dedemli'de hâlâ anlatılmakta olan yedi yüz yıllık şu menkıbeden anlaşılacaktır; Düğün kaflesi Alanya'ya doğru yola çıkarken köydekiler, onun aynlığı ile bolluk ve bereketlilikten bir şeylerin eksilip eksilmeyeceğini merak ederler. Derler ki: Kafile Karabelen'e çıkınca gelin hanım döner de geriye, köye şöyle bir bakarsa bolluk, bereketlilik devam edecektir. Yok bakmayacak olursa, köyün bolluk ve bereketliliği onunla birlikte Alanya'ya inecektir.*

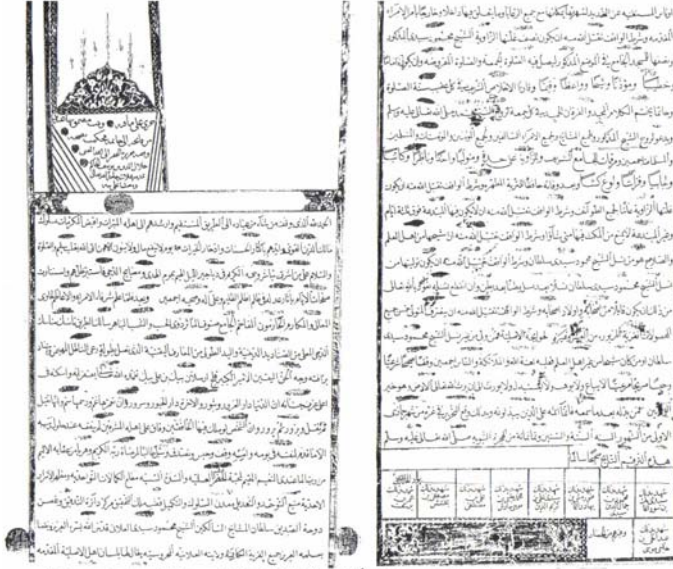
Kafile Karabelen'e ulaşınca gelin hanım, köye nazır bu son dönemde dönüp, köyüne şöyle bir bakar ve tebessüm eder. Bütün köylüler mesrur olur, bereketin bolluğun devam edeceğini anlayıp, Allah'a şükrederler."²⁸ Bu menkıbedeki ifadeye göre, Mahmûd Seydî'nin, Seyyid Bayrâm'ın kızıyla evlenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

²⁵ Aşık paşaoğlu Tarihi, (Haz. N. Atsız), İstanbul 1992, s. 147-48.

²⁶ A. Ayaz, a.g.e., s. 6; A. B. ŞeyhMusa, a.g.e., s. 6.

²⁷ M. Ç. Uluçay, a.g.m., s. 757; A. Ayaz, a.g.e., s. 7.

²⁸ H. Özönder, Konya Velileri, Konya 1990, s. 130-1.

Kılıçarslan'ın Mahmud Seydi Vakfiyesi (İ.H.Konyalı'dan)

Her iki menâkıbnâmede Mahmûd Seydî'yle ilgili çok sınırlı da olsa bilgi yer almıştır. Özellikle Seyyid Hârûn Velî Menâkıbnâmesi'nde ifade edilmesi, bazı belirsizliklerin aydınlatılmasında yardımcı olacak durumdadır. Çünkü Seyyid Hârûn Velî'nin vefat tarihinin, Seydişehir'deki türbe kitabesinde net bir biçimde ifade edilmiş olması sebebiyle, bazı tarihî çözümlere katkı sağlayacaktır. Seyyid Hârûn Velî'nin vefat tarihi 720H./1320M.,²⁹ Mahmûd Seydî de onun öğrencisi olduğuna göre, Mahmûd Seydî'nin hayatta olduğu dönemi, XIV. yüzyılın ilk yarısında aramak isabetli olmalıdır. Dolayısıyla, câmi ve zâviyenin yapım tarihlerini XIV. yüzyılın ilk çeyreğinde aramak gerekmektedir. H. Yetkin, herhangi bir delil göstermeden Mahmûd Seydî'nin yaşadığı dönemi 1270-1340 yılları arasında olabileceğini, dolayısıyla adı geçen câminin yapım tarihini, aynı dönem içinde aramaktadır.³⁰

²⁹ M. Z. Oral, "Turgut Oğulları-Eserleri Vakfiyeleri", *Vakıflar Dergisi*, III (1956), s. 31-64; M. Önder, *Seydişehir Tarihi*, Seydişehir 1986, s. 109; A. Çaycı, *Eşrefoğlu Beyliği'nin Mimari Eserleri*, (S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 1993, s. 69.

³⁰ H. Yetkin, "Alanya ve Yöresinde Bulunan Camilerimiz", *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri*, III, Alanya 2004, s. 26.

EKLER

I-Kılıçarslan'ın Mahmûd Seydî Vakfiyesi³¹

Bu vakfiyenin içindekileri yazdı. Fâtihadan (başlangıçtan) sona mazmûnu muhkemdir. Bunu Allah'ın rahmetine muhtaç fakir Celâleddin b. Yûsuf el-Hâkim Alâiyye şehrinde tahrir etti. Allah'a hamd, Rasûlullah'a salâtu selâm eder.

Kullarından dilediğini tarîk-ı müstakîme vakfeden, onları temiz kişilere irşâd eden kıyamet gününde güçlü sahibinin yolunda cömertliklere kabz ettiren ve onları mal ve çocuklarının fayda vermediği ancak kalb-i selîmle Allah'a varanların faydalanacağı o günde hayır ve iyilik biriktirmekle teyid eden Allah'a hamd olsun. Salât ve selâm; yüzünün parlaklığıyla karanlık geceyi aydınlatan, zalimin zulmettiği yerde adaletinin tesiriyle günleri nurlandıran (Hz. Muhammed S.A.V), onun ehline ve ashâbına olsun. Ba'd ...el-hakkı'l-yakîn el-emîri'l-kebîr Kılıçarslan Bey b. Ali Bey (Allah onu rahmetiyle kuşatsın ve cennetinin en güzel yerine koysun) Dünyanın fani, ahiretin sevinç ve sürur/mutluluk yurdu olduğunu, dünyayı imar etmenin gam ve keder olduğunu, güzelliğin zehir olduğunu, önce kabul edip sonra öldürdüğünü ? önce yaratıp sonra yok ettiğini ? Yine bir kişinin tüm sülâlesine yetecek dünya kadar serveti olsa da, ölüm anında hiç fayda etmeyeceğini ancak kendisi için gece ve gündüz yaptığı ibadet, malından vakfettiği, tasadduk ettiği ve Rabbinin rızasını umarak ve onun açıklı azabından kaçarak sebil olarak verdikleri müstesna... Hazerât-ı âliye, ...Kutb-ı Meliki't-tahkîk, merkez-i dâireti't-tedkîk ve Sıddîk'in soy ağacının dalı, sultanü'l-meşâyihi's-sâlihîn Şeyh Mahmûd Seydî el-Alâiyye (Allah aziz rûhunu takdir etsin ve derin ilminden bizi faydalandırsın). Bütün köyleri korunan Alâiyye vilâyeti ki ona eski halkının lisanında Onas denir. Bu isim sınırlardan müstağni oluşu ve eski emirlerin müsaadesiyle giren çıkan kişilerin çok oluşundan ve şöhranlı bir yer olmasındandır. Vâkıfının (vakfedenin) şartı (Allah ondan kabul eylesin) gelirlerinin yarısını adı geçen Şeyh Mahmûd Seydî zâviyesine, yarısını da adı geçen yerdeki câmiye bırakılması ki orada Cuma namazı ve beş vakit farz namazlar kılınabilsin. Bir imamı, bir hatibi, bir müezzini, bir şeyhi, bir vaizi, bir kayyumunu, her namazın sünnetinin akabinde ihlâs-ı şerifi okuyacak bir kârisi (okuyucusu), her Cuma namazına Hz. Muhammed'in (S.A.V) rûhuna kelâm-ı mecîdi ve furkân-ı hamîdi okuyarak ibadeti tamam edecek, yine adı geçen şeyhe, tüm meşâyihâ, tüm geçmiş emirler, tüm mümin ve müminâta, tüm müslim ve müslimâta dua edecek biri olsun diye. Yine câmi-i şerîfin ve zâviyenin başlı başına bir sorumlusu, aksayan kısımlarını ikmal edecek birisi, bir kâtibi, bir toplayıcısı, bir süpürgecisi, bir loğkeşi (damına bakan kimse) ve vefatından sonra türbe-i mutahharayı koruyanı olsun diye. Vâkıfın şartı (Allah ondan kabul etsin) zâviyenin gelirinin tüm taifeleri kapsamasıdır. Vâkıfın şartı (Allah ondan

³¹ Vakfiyenin 866H./1462M. tarihinde yazılan ve Yûsuf oğlu Celâleddin'in onayladığı orijinal nüshasının yanması sebebiyle, 1300H./1882M. senesinde Alanya mahkemesi tarafından aşağıda vereceğimiz vakfiye yeniden tanzim ve kayıt altına alınmıştır. İ. Hakkı Konyalı, vakfiye metninin aslının Mahmûd Seydî Vakfî mütevellisi Ali Sürûri ailesinin elinde bulunduğunu belirtir ve bir kopyasını *Alanya Tarihi* adlı kitabında yayınlamıştır. Bu hususta bkz. İ. Hakkı Konyalı, a.g.e., s. 350-51.

kabul buyursun) mübtedi'lerin üç günden fazla kalmaması, mübtedi' olmayanların ise diledikleri kadar kalmalarında bir engel olmamasıdır. Vâkıfın şartı (Allah ondan kabul buyursun) şeyhinin ehli ilimden ve salâh ehlinden olmalıdır ki o da, Şeyh Mahmûd Seydî Sultan'ın neslinden olması gerekir. Vâkıfın şartı (Allah ondan kabul buyursun) sorumluluğun nesilden nesle, Şeyh Mahmûd Seydî soyundan kişilere verilmesi, neûzü billâh eğer nesli kesilirse, sorumluluğun arkadaşları veya arkadaşlarının çocuklarına verilmesidir. Vâkıfın şartı (Allah ondan kabul buyursun) mütevellinin; adı geçen köydeki mahsulâtın beşte birini ve gayrisini aslî ihtiyaçlar için kullanabileceği, Şeyh Mahmûd Seydî neslinden başkasına sorumluluk verilirse veya ilim ehli olmayan biri şeyh olursa; Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onun üzerine olsun. Bu şer'î sahih bir vakıftır. Mer'î sarîh bir habsdir, satılmaz, hibe edilemez, değiştirilemez, miras olarak verilemez. Meğer ki Allah Teâlâ yeryüzünü miras kılsın ki, o varis kılanların en hayırlısıdır. Bunu duyduktan sonra kim değiştirirse, bunun günahı değiştirenlerin boynunadır. Bu vakfiyenin yazımı, hicrî sekiz yüz altmış altı senesi cemâziye'l-ûla ayının ilk günü vâki' oldu. Bu rakam ve tarihle gerçektir.

Şahidler: Sud Ağa oğlu Seydî Bey, Cemâleddîn Seydî oğlu Mahmûd, Bahadır Ağa oğlu Durmuş, Kerîmüddîn oğlu Seydî Ali, Mûsâ Çavuş oğlu Mehmed Çelebi, Mustafa oğlu Ali, Bahşîş oğlu Mustafa, Yûsuf oğlu Ömer, Hacı Mûsâ oğlu Abdülhayy, ve diğer hazır bulunanlar.

2- 1116H./1704M. Tarihli Hüccet;

El emru haysümâ fihî nemmekahu el-fakîr ileyhi ve Sübhânallahu Teâlâ es-Seyyid Mustafa el-Kâdî bi-Medîneti Alâiyye ufiye anhu.

Mühür: es-Seyyid Ahmed İbni Seyyid Mustafa

Sebeb-i tahrîr-i hurûf oldur ki:

Medîne-i Alâiye muzâfâtından Onas nâm karyede medfûn merhûm ve mağfûrun leh Mahmûd Seydî Sultân tâbe serâhu evkâfının evlâdiyet ve meşrûiyet üzere berât-ı şerîf-i âlişân ile mütevellîsi olan bâi'sü hâze'l-kitâb Mustafa b. Ubeydullah nâm mütevellî Meclis-i Şer'î hatîrû lâzîmü't-tevkîrde karye-i mezbûre sükkânından Seyyid Ahmed Çelebi ibn Mahmûd nâm kimesne mahzarında üzerine da'va ve takrîr-i kelâm idüb evkâf-ı mezbûrenin vakfiye-i ma'mûlün bihâsına karye-i mezbûre Onas'ın hudûdu dâhilinde öşr ve gayriden beher sene hâsıl olan gılâlinin humsu mütevellîlerin havâic-i asliyelerine meşrût olduğu mestûr ve mukayyet iken mezbûr Seyyid Ahmed Çelebi karye-i mezbûre hudûdu dahilinde vâkî' küre-i hadîdin öşrünü beher sene müstakillen alub şart-ı vâkif üzere mütevellîlere ta'yîn olunan humsunu taleb eylediğimde virmekden imtina' idüb vâkî' halli kendüden suâl ve yedimde olan vâkfiye-i ma'mûlün bihâ'ya nazar olunub mûcibince aliverilmesi matlûbumdur didikde gibbe's-suâl mezbûr Seyyid Ahmed Çelebi cevâbında zikr olunan küre-i hadîdin öşrû vazîfe-i muayyene ile min kibli's-Sultân bana tevcih olunub Mâliye tarafından yedime berât-ı şerîf-i âlişân virilmekle mutasarrıf olurum diyü ikrâr ve vakfiye-i ma'mûlün bihâ'sında vech-i meşrûh üzere ta'yîn ve mestûr ve mukayyed olduğunu inkârıyla cevab virmeğın mütevellî-i mezbûr yedinde olan vakfiye-i ma'mûlün bihâ'sını ibrâz idüb bi'l-muvâcehe nazar ve kırâat olundukda evkâf-ı mezbûreden karye-i merkûme Onas'ın hudûdu dâhilinde öşür ve gayriden hâsıl olan gılâlin humsu mütevellîlerin havâic-i asliyelerine meşrût olduğu mestûr ve mukayyed olub zikr olunan küre-i hadîd vakf olan karye-i merkûme Onas hudûdu dâhilinde olub öşrû gılâl vakf-ı mezbûr mülhakâtından olduğunu zeyl-i kitâbda muharrerü'l-esâmî olan müslimîn alâ tarîki's-şehâde haber virmeleriyle ber mûcib-i vakfiye-i ma'mûlün bihâ öşr-i hadîdin humsu mütevellî-i mezbûra ait olduğu zâhir ve nümâyân (açık) olmağın mûcibiyle amel olunub hums-i mezbûr mütevellî-i mezkûra teslim olunmak üzere ba'de'l-hüküm mâvakaa bi't-taleb ketb olundu. Tahrîren fi'l-yevmi's-sânî ve'l-ışrîn min Saferi'l-hayr li sene sittete aşara ve mie ve elf.

Şuhûdü'l-hâl

Fahrü'l-Kudât Hüseyin Efendi, Mehmed İbn Ahmed, el-Hâc Süleymân İbn el-Hâc Ahmed, Diğeri Mehmed İbn el-Hâc Ahmed, Ali İbn Mahmûd, Nûrullah bin Abdi, Ahmed bin İbrâhîm, Mahmûd bin el-Hâc Abdü'l-fettâh, Diğeri Ahmed bin el-Hâc Abdü'l-fettâh, Abdi bin Mahmûd, Abdülkâdir bin el-İmâm, Musli bin Kadri, Diğeri Ali bin Hacı Kâdî, Diğeri Ali bin İbrâhîm ve gayrihim mine's-şâhidîn.

Çizim 2- Alanya Mahmud Seydi Köyü

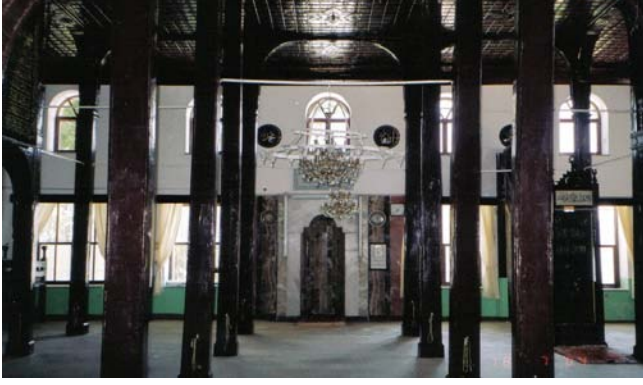
Resim 1 - Mahmûd Seydî Câmii, Tamir Kitabesi

Resim 2- Mahmûd Seydî Câmii, Giriş Kapısı

Resim 3- Mahmûd Seydî Câmii, Giriş Kapısından Detay

Resim 4- Mahmûd Seydî Câmii, İç Mekândan Görünüş

Resim 5- Mahmûd Seydî Câmii, Minber

Resim 6- Mahmûd Seydî Câmii, Minberden Detay

Resim 7- Mahmûd Seydî Câmii, Taşıyıcı ve Örtü Sistemi

Resim 8- Mahmûd Seydî Câmii, Kadınlar Mahfili ve Örtü Sistemi

Resim 9- Mahmûd Seydî Zâviye ve Türbesi, Genel Görünüm

Resim 10- Mahmûd Seydî Zâviyesi, İç Mekândan Görünüş

Resim 11- Mahmûd Seydî Sandukası

Resim 12- Mahmûd Seydî Türbesi, Tavan Göbeği

ALANYA MAHMÜD SEYDİ KÜLLİYESİ
ALANYA MAHMUD SEYDI COMPLEX OF BUILDINGS
Yrd. Drç. Dr. Ahmet CAYCI

In this research, we attempted to clarify the structure of the complex buildings where is located near Alanya city, that is called 'Mahmud Seydi Kulliyesi'. This buildings comprised the mosque, the lodge (zaviye) and the tomb. We also tried to expose the time of Mahmud Seydi life's and his missions on his dervish order. In this way, we have got some provided results on his life and his task on the tariqa by using many document such as charter of waqf and proof (hujjat). As a result, we have obtained both architectural and social features of the Mahmud Seydi's Complex of Buildings.

كلية محمود سيدي في ألانيا (العلائية) / أنطاليا

في هذاالمقال حاولنا أن ندرس كلية محمود سيدي الموجودة في الانيا (العلائية) / أنطاليا. وتحتوي هذه الكلية على مسجد وزاوية، وضريح. فنحن حاولنا أيضا أن نلقي الضوء على حياة محمود سيدي ودوره في طريقته. وقد عثرنا على بعض الوثائق المتعلقة بالكلية كسجل الوقف والحجة التي فحصناها. وأخيرا أبدينا رأينا فيها.